

A „FAUSTI EMBER”

BEMUTATKOZIK

NAGY SÁNDOR ZOLTÁN GRAFIKUSMŰVÉSZ

Nagy Sándor Zoltán (1967–) grafikusművész, művésztanár, jelenleg a debreceni Kós Károly Művészeti Szakközépiskola tanára. Munkásságát a műfajok, technikák sokfélesége jellemzi, nagyobb grafikák mellett kisgrafikákat, ex libriseket is alkot, napjainkra a rézkarc műfaj szerelmese. Az 50. életévét idén betöltő művész nemrég vette fel a kapcsolatot a Kisgrafika Barátok Körével, munkássága még sokak előtt nem ismert.

A bemutatást kezdjük az ifjúkoroddal. Hol végeztél tanulmányaidat, milyen végzettséget szereztél?

Általános iskolába Vámospércsre jártam, mely Debrecentől 10 kilométerre, keletre fekszik. A gimnáziumot már Debrecenben végeztem, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumában. Érettségi után az egyetem magyar-népművelés szakán szereztem diplomát. Gimnazista koromban bejáró voltam, részben az egyetemi évek alatt is, de közben egyre jobban debrecenivé váltam, egyre inkább kötődtem a városhoz. 1992–2002 között már lakcím szerint is itt laktam, családot alapítottam. 2002-ben megvettünk Debrecen és Vámospércs között egy tanyát, ezt alakítottuk át lakóházzá, itt rendeztem be a műtermemet is.

Vámospércsrel sem szakadt meg a kapcsolat, szüleim és testvéreim ott élnek. 1992-ben a település alapításának 700. évfordulója volt, ennek keretében rendeztek egy kiállítást a vámospércsi származású, képzőművészettel foglalkozók munkáiból. Ezen a tárlaton merült fel a Vámospércsi Művésztelep gondolata, amely abban az évben Fátyol Zoltán művészeti vezetésével meg is alakult. A művésztelep nyaranta azóta is működik, eleinte én is aktívan részt vettem.

Végzettséged szerint magyar-népművelő szakos vagy. Mi indított, hogy otthagyd ezt az irányt? Hogyan kezdődött a grafikai életpályád?

A pályaválasztás nem volt automatikus, és járt némi feszültséggel is. Középiskolában már voltak kisebb eredményeim a rajzaimmal, de végül inkább a magyar-népművelő szakpárra jelentkeztem. Az egyetemen elindult a kutatói életpályám, a mítoszokkal, társadalmi tudattal és ezek kommunikációs jellemzőivel foglalkoztam, tanulmányaim végeztével tanársegédként benntarthatam a Művelődéstudományi Tanszéken. Persze az egyetemi évek alatt is folyamatosan rajzoltam. Tagja voltam több hallgatói alkotókörnek, kiállításokat rendeztünk, antológiákat adtunk ki. 1992-ben a vámospércsi tárlaton találkoztam először Fátyol Zoltánnal, akinek a baráti támogatása fontos szerepet játszott abban, hogy végül művészi pályára kerültem, és meg is maradtam azon. Választnom kellett a két külön-külön is egész embert kívánó hivatás között. Végül a művészi, grafikus hivatás vagy „elhívás” bizonyult erősebbnek, önképzéssel sajátítottam el a szakma fortélyait.

Egy helyütt azt vallottad, hogy az igazi szerelem a képgrafika lett a számodra. Mely művészek vannak, ill. voltak nagy hatással művészetedre, művészi fejlődésedre? Milyen technikákat alkalmazol?

A debreceni művészek közül elsősorban a már említett Fátyol Zoltán mellett Tamus István emberi-szakmai támogatása, barátsága jelentett sokat a számomra. De említhetném Burai István, László Ákos, Józsa János, Vincze László, a régebbiek közül Várkonyi Károly és Móre Mihály nevét. Mellettük Kass János, Würtz Ádám és Gross Arnold munkái jelentettek

nagyobb inspirációt. Az utóbbi időben többlemezes színes rézkarcokat készítek, a technikai kísérletezés időszakában és azóta is erős motivációt jelentenek Roman Romanyshyn (Ukrajna) káprázatos sorozatai.

A képgrafika apránként vált igazi szerelemmé, kisebb kitérők után mindig ide kanyarodtam vissza. Közben megtanultam a linómetszés, a fametszés, a szitanyomás fortélyait. Rézkarcot először 1997-ben csináltam, inkább csak kíváncsiságból, s azonnal megszóltott ennek a technikának az összetettsége, finomsága és varázslatossága.

Művészként milyen célokat tűztél ki magad elé? Mi a művészi hitvallásod?

Azon debreceni grafikusok sorába tartozom, akik a hagyományos képgrafikai technikákat művelik. Szakmai célom a nemesgrafikai eljárások magas színvonalú gyakorlása, fejlesztése, a rézkarc és linómetszés technikáknál a több nyomóformáról történő színes eljárások lehetőségeinek kutatása. Képgrafikusként grafikai sorozatokban gondolkodom, magamnak 5 darabos minimumot szabtam, a sorozatok elkészítését tekintem az alkotófolyamat végének. Ez adja meg azokat a kereteket, amik már az ötlet megszületésétől kezdve meghatározzák az alkotói mozgásteremet.

Művészi szempontból alapvetően figurális, részletgazdag, álomszerű világot jelenítek meg. Ebben az imaginárius környezetben fellelhetők a valóság tárgyi elemei, ezek belső tükröződése, az emlékeim és álmaim világának elemei összefonódva a téma kulturális utalásaival. A görög mitológia, a keresztény hagyomány, a magyar kultúra elemei és természetesen a helyi, debreceni vonatkozások jelennek meg, erősítve vagy árnyalva a központi téma jelentését, asszociációs körét.

Azt gondolom, grafikusként felelősségem, hogy letisztult, szakmailag magas színvonalú munka kerüljön ki a kezem alól, szeretem, ha az adott munka tükrözni képes a témával kapcsolatos egyéni véleményen túl annak kulturális beágyazottságát is, meg tudja szólítani a nézőt, ki tud alakulni az a közös valószínűségi alap, ami segíti mind az egyéni befogadást, mind az alkotói szándék célba juttatását.

Milyen szerepet tölt be, hogyan befolyásol művészi munkádban a Debrecenhez való szoros kötődés?

Mivel Debrecenben, Debrecenhez kötődve nőttem fel, természetes, hogy ennek a városnak a kultúráját szívtam magamba, a család, a barátok és a szakmai kapcsolatok nagyobb része debreceni, így azt gondolom, jelentős szerepet tölt be. Az is, hogy milyen tereket, milyen természetes és épített környezetet látok magam körül, milyen kulturális térben tudok mozogni, mennyire veszek részt ennek a helyi kultúrának az újrateremtésében. Debrecen már nem egy provinciális, nyakas cívisváros, ahogyan nemrég még többen is tartották, hanem egy fejlődő, sokszínű és magas színvonalú szellemi élettel, élhető közösségi terekkel rendelkező, modern város. Vannak olyan komoly szakmai és kulturális hagyományok, amelyekre vissza lehet tekinteni, de a legmodernebb művészeti irányzatok képviselőivel, illetve a munkáikkal is találkozni lehet. Nagy hatással van művészetemre a „kálvinista Róma”, a református szellemiség.

Mióta léptél ki a nyilvánosság elé, mikortól szerepelsz egyéni és csoportos kiállításokon? Mely tárlatok jelentették a legnagyobb élményt számodra?

1985-ben a gyulai Erkel Diákünnepeken kiállították és díjazták két munkámat, ez volt az első csoportos kiállítás, amin részt vettem, utána jött az 1987-es Kossuth gimnáziumi kiál-

lítás. Az egyetemi évek alatt sok közös tárlat volt, különböző alkotócsoportokkal, az első önálló kiállításom 1991-ben volt az Egri Ifjúsági Házban.

Fontos mérföldkő volt az 1992-es vámospércsi kiállítás, ezután lettem tagja a Művészek és Műpártolók Debreceni Egyesületének, ami lehetővé tette, hogy hivatalosabb felületeken, a debreceni képzőművészet jeles képviselői között is bemutatkozhaszak.

2007-ben tértem vissza aktívan a rézkarcok készítéséhez, azóta szinte csak rézkarcokat állítok ki. 2008-ban vettek fel a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületébe, attól kezdve szerepelek a tárlataim.

Az új munkákból fontosnak tekintem a 2012-es Józsi Községi Házban tartott kiállítást, ahol bőséges és egységes rézkarc anyagot sikerült kiállítani. Kiemelkedő volt a Csokonai Nemzeti Színház jubileumi évada során Orbán János Dénes Magyar Faustjának díszbemutatójához készített grafikai tárlat 2015-ben, amit Fekete György nyitott meg. Meg kell említeni, hogy itt debütáltak a színes rézkaraim, ennek az alkalomnak a kapcsán próbáltam ki élesben a korábbi években kifejlesztett technikát, a 4-5 lemezes színes rézkarcot. Tavaly a Sesztina Galériában mutattam be 58 tétel számláló válogatást a munkáimból.

A csoportos kiállítások közül szeretném kiemelni a nagyváradai és kolozsvári kiállítást a Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesületével (GADE), az angliai kiállításokat helyi művészekkel, illetve a MAOE országos tematikus kiállításait.

Mostanában egy 12 grafikából álló sorozatot fejeztem be Kálvin Jánosról, ezekből művészkönyvet is készítettem, ami bekerült a „Reformáció 500” kiállítási anyagba.

A Kálvin-művészkönyved elkészülte egy hosszú folyamat végső állomása. Beszéljél ennek a létrejöttéről, a megrendelésről? A grafikák sorrendiségénél mi volt a koncepciód?

Ez a történet 2009-ig nyúlik vissza, akkor kezdődtek a Kálvin-émlékévek, ennek apropóján merült fel, hogy lehetne készíteni egy művészkönyvet, de nem sikerült támogatást szerezni. Győri János irodalomtörténész, a Református Kollégium tanára és a felesége voltak, akik sokat lobbiztak az évek során ennek a pályázatnak sikeréért. A múlt év tavaszán felkérést kaptam, hogy októberben, a jubileumi emlékév kezdete alkalmából állítsak ki az Árpád téri templom gyülekezeti termében. Ezt a kiállítást Győri János nyitotta meg, s bátran mondhatom, az eddigi legjobb kiállításmegnyitó volt azok közül, amit eddig hallottam. A „Kálvin álma” című válogatás azokból a munkákból állt, amik köthetőek voltak az évfordulóhoz.

Ezután nem sokkal sikerült megszervezni egy találkozót Fekete Károly püspök úrral, aki a művészkönyv támogatását nem vállalta, de megbízást kaptam 12 egyenként 5 lapból álló grafikai sorozat elkészítésére a meglévő rajzi tervek alapján. A sorozatok a szerződésnek megfelelően elkészültek, sorozatonként 2 lap keretezve, 3 lap az alkalomhoz készített mappában került leadásra. Ezek ismereteim szerint augusztusban Wittenbergben, a Tiszántúli Református Egyházkerület pavilonja területén kiállításra kerülnek. Érdekesség, hogy júniusi debreceni látogatása során köztársasági elnök úr ezekből kapott ajándékba egy bekeretezett lapot az egyházkerulettől.

Nem sokkal ezután jelent meg a MAOE hírlevelében a „Reformáció 500” pályázati kiírás, amiben kategóriaként szerepelt a művészkönyv is. A dolgok szerencsés egybenállásának tekintettem ezt, s úgy döntöttem, hogy nem várok tovább pályázati eredményekre, a meglévő lemezek felhasználásával

saját költségen megcsinálók egy művészkönyv sorozatot. A minimum követelményt figyelembe véve ez öt sorszámozott könyvet jelentett, egy plusz próbadarabbal számoltam, hatos sorozatokkal indítva a nyomtatást. A könyv kétlemezes színes rézkarcokat, szitával nyomott szöveges oldalakat, címnegyedívet tartalmaz, japán fűzéssel. A borító fekete bőr, szitázott mintával.

Amikor a grafikákat készítettem, párhuzamosan kerestem hozzá szövegeket Kálvin Intitutiójából, így az eredeti elképzeléseket felülvizsgálva alakult ki a jelenlegi sorrend, amibe a tartalmi jegyek mellett a grafikák képi jellemzői is szerepet játszottak, a kettő együtt segített a végleges elrendezés kialakításában.

A cipész példája lett az első, ez az egész filozófiai összefoglalását adja meg. Max Weber említi a Protestáns etika és kapitalizmus szelleme című könyvében, hogy protestáns munkaethosz alapján, akár a cipész is jól végzett munkájával dicsérheti az Urat, tevékenységével hozzájárulhat a teremtett világ tökéletesebbé tételéhez.

Nagy Sándor Zoltán linómetszete, X2 (2012), 100×100

A cipészt Kálvin portréja követi, ez a téma bemutatása. Kálvin szerint az ember valódi önismeretre akkor jut, ha önmagát az isteni tökéletesség fényében vizsgálja, ennek képi metaforája a rajzon megjelenő tükör.

A Kálvin álmát követő grafikák (Orando, Praedicatorum, A bűnök ellen, Laborando) az Institutio fontosabb tanításait mutatják be. A teremtett világban felsejlő Istent ábrázoló Genf után a kísértésről szól egy grafika, majd az eleve elrendelésről Faust kapcsán, aztán az erőfeszítésekben megfáradt Kálvint mutatja be egy alkotás, végül a Soli Deo Gloria című elvontabb kompozíció zárja a sort.

A „Reformáció 500” témában Kálvint ábrázoló ex librist is készítettél az idei év folyamán a nevedre szólóan. Ez 4 színnyomatos rézkarc, a keret dombornyomással készült. Kérlek, oszd meg velünk a munka főbb állomásait!

Adott volt a feladat, névre szóló ex libris készítése a „Reformáció 500” emlékév alkalmából. A rajzi téma lehetőségei

közül Kálvinra esett a választásom. Olyan hitelesnek tekinthető Kálvin-ábrázolást kerestem, ahol ereje teljében, érett férfiként jelenik meg, de mentes a későbbi romantikusan atletikus vonásoktól. A szöveg adott volt (Ex libris Vasné dr. Tóth Kornélia. Reformáció 500), így a felületen megjelenítendő képi elemek köre is kialakult. Következő kérdés: hogyan jelenjenek meg a képi elemek? A 15×10 cm-es álló felületre tervezett négyszínnyomás rézkarc technikai lehetőségei adták meg azon rajzi eszközök körét, amiket használni tudtam a tervezés és a megvalósítás során, bár a grafika alapvetően rajzos jellegű, használhattam színeket, foltokat, színkeverést is. A képi szerkezet és a belső arányok kialakításánál aranymetszéses módszert alkalmaztam, így hoztam létre a rajz és a szöveg számára kijelölt területeket.

A vázlatolás és a rajzi-grafikai terv készítése elektronikus felületen történt. A rajzprogrammal elkészített, rétegekkel mentett, manuális színbontást is tartalmazó kép a grafikai terv, méret, forma és színezés szempontjából lényegesen általában már nem változik a grafikai újraalkotás során. Mégis fontos, hogy a következő fázist, a nyomóformák elkészítését újraalkotásként fogjuk fel, mert akkor lehetőség van a hibák észrevételére, felmerülhetnek új rajzi vagy egyéb változtatások, sok igazán személyes dolog csak ekkor tud tárgyiasulni a munkában.

A nyomóformák készítésének is több fázisa van. A négy lemezre vékony acéltűk segítségével karcoltam rá az adott színnek megfelelő rajzot, ezt a szokásos módon marattam. Ebben a fázisban volt különösen izgalmas a munka, mert egy meglevő színes terv alapján kellett négy külön rézkarcot elkészítenem.

A passzerpontos nyomtatáshoz ki kellett dolgozni az igazítási technikát, a nedves papír nyúlását és a szálirányt is figyelembe véve. A rézkarc nyomaton kívül, a nyomóalapot megmetszve vaknyomással akár a grafikát díszítő, akár a kompozíciót kiegészítő-folytató dombormintát lehet nyomni. Ennél az ex librisnél egy általánosabb, díszítő jellegű és az alkalomra utaló mintát terveztem és készítettem.

A nyomatok elkészülte után végső műveletként a jelölés, sorszámozás és a sorozatok kialakítása a nemzetközi grafikai előírásoknak megfelelően történt.

Az előbb bemutatott alkotáson túl milyen technikákban, témákban alkottál még kisgrafikákat, ex libriseket?

Ex librist kezdettől alkotok, az elsők linómetszetűek voltak. Főleg magánszemélyek megrendelésére készülnek, de intézményi is előfordult (a Debreceni Városi Könyvtár, a Kós Károly Művészeti Szakközépiskola nevére). A GADE szervezésében ünnepi könyvhétre szólóan is kaptam felkéréseket. Kiemelném 2014-ből a Radnóti Miklós halálának 70. évfordulójához kapcsolódóan a nevedre szóló rézkarc ex librist, Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni kettős portréjával. Idén az Arany János-bicentenáriumra az Ágnes asszony történetét mintáztam meg, linómetszeten.

A technikáknál maradván mi a véleményed a napjainkban terjedő számítógépes grafikáról?

A számítógépes grafikai eszközöket nem lehet kikerülni a szakmában, akkor sem, ha valaki alapvetően hagyományos képgrafikát művel. Ráadásul igen széles eszköztárat kínál. Azt gondolom, a művészi kereteinken belül hasznos támogatója a munkánkknak, s elfogadom, hogy lehet művészi színvonalú darabokat létrehozni elektronikus felületen. Én is készítek elektronikus grafikákat, egyik ilyen munkám szerepelni fog

a MAOE „Káosz és rend” kiállításán és a „Reformáció 500” kiállításon is.

Ugyanakkor aggályaim is vannak. A magam szabta szabályok szerint azt tekintem valódi saját grafikának, aminek a tervezését, a nyomóforma-készítést és a nyomtatást is én végzem. Elektronikus grafika esetében, még ha magas felbontás és minőség mellett is, gépi nyomtatás történik. Én szeretek anyaggal dolgozni, szeretem azt a közvetlen kapcsolatot, ami az anyagokhoz és eszközökhöz köt. Az anyagban ugyanúgy rezonanciát kelt felkészültségünk, hozzáállásunk az adott munkához, pillanatnyi külső-belső állapotunk, és tárgyiasul is abban, mint ahogy az elkészült terv is megmutatja tehetségünket ugyanúgy, mint hiányosságainkat.

Azt gondolom, a számítógépes grafika a vázlatolás és tervezés során remek segítőtárs, művészi grafika készítése során kinek-kinek saját művészi állásfoglalása szerint kell erről döntenie, tudva, hogy a szakma elfogadja művészi technikaként.

Mik a terveid a jövőre vonatkozóan? Milyen témákban gondolkodsz?

Szeretnék még művészkönyvet készíteni, és ehhez tematikus grafikai sorozatokat csinálni. Az egyik szóban forgó téma a görög mitológia világa, színes linóval, szeretném elindítani a debreceni reformáció jeles alakjai sorozatot, és tervem van egy belső utazásos sorozat készítésére is.

Nagy Sándor Zoltán, az örökké többre törekvő, „fausti ember” folytatja alkotómunkáját, melyhez kitarást és további sok sikert kívánunk! Köszönöm az interjút!

Vasné dr. Tóth Kornélia

(Nagy Sándor Zoltán színes grafikai lapunk hátsó borítóján láthatók.)

Gy. Szabó Béla fametszete, XI, 125×60